

Ποιμαντικά Στιγμιότυπα

ΜΑΤΑΙΩΣΗ Ή ΚΑΙ ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ;

Του Άλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, Καθηγητού Πανεπιστημίου

Ένας στίχος ή απάντηση

«Ματαιωμένοι, άλλ' όχι και παραιτημένοι, παίζοντας ως τὰ βαθιά μας γηρατειά... την ίδια μελωδία». Αὐτὸς ὁ στίχος τοῦ ποιητῆ Νίκου Φωκᾶ - ἀπὸ τὸ μέτρο τῆς κραυγῆς μας, Ἀθήνα 2000 - ἠχεῖ σὰν ἀπάντηση στὰ ὑπαρξιακὰ ἐρωτήματα πού μᾶς θέτουν οἱ ἐκάστοτε συνομιλητές μας.

Αἰσθάνονται τὰ περιθώρια τῆς ἐλευθερίας τους νὰ μικραίνουν. Τὰ σχέδιά τους ν' ἀναβάλλονται, ν' ἀναστέλλονται, νὰ ματαιώνονται καὶ οἱ ἴδιοι εἶναι ἔτοιμοι νὰ ὑποχωρήσουν, νὰ συνηκολογήσουν, νὰ συμβιβάσθουν, νὰ παραιτηθοῦν ἀπὸ κάθε περαιτέρω προσπάθεια. Πόσοι καὶ πόσοι συνάνθρωποί μας δὲν βρίσκονται σ' αὐτὴ τὴ θέση. Νοιώθουν ὅτι ματαιοπονοῦν, ὅτι καταβάλλουν μάταιο κόπο· ὅτι κι ἂν ἐπιχειρήσουν εἶναι ἀνώφελο, ἄσκοπο, χωρὶς τὸ προσδοκώμενο ἀποτέλεσμα. Πολὺ περισσότερο, ὅτι καὶ ἂν ἔκαναν ἀγνοήθηκε ἠθελημένα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, σὰν νὰ μὴν εἶχε γίνεῖ καμιά πραγματικὴ προσπάθεια ἐκ μέρους τους. Περνοῦν μιὰ ὑπαρξιακὴ κρίση. Διερωτῶνται γιὰ τὸ νόημα τῆς γραμμῆς πού ἀκολούθησαν στὴ ζωὴ τους. Ἄν πῆραν τελικὰ τὴ ζωὴ τους λάθος καὶ πῶς ν' ἀλλάξουν τώρα ζωή...

Οἱ ἀξίες στὶς ὁποῖες πίστεψαν ποδοπατοῦνται. Οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ σχέδια μιᾶς ὀλόκληρης ζωῆς τοὺς ὀδήγησαν, πού ἄλλοῦ, ἂν ὄχι στὸ πούθενά. Ταλαντεύονται μέσα τους, ἂν φέρθησαν σωστὰ μὴ ὑποκύπτοντας στοὺς «πειρασμούς», πού τοὺς ὑπόσχονταν διαδοχικὰ «ζωὴ ἐπ'

ἄραι», μεταλλαγμένη δύναμη πάνω ἀπὸ τὰ ὄριά τους, προσκυνημένη ἐξουσία. Κι αὐτοὶ οἱ τρεῖς «πειρασμοὶ» ἐνώνονται σ' ἓναν καὶ τελευταῖο πειρασμό, πού παραλλαγμένος περιμένει τὴν ἀπάντησή του. Ἄν ἐπράξαν, δηλαδή, κατ' ἄνθρωπον ὀρθὰ πού ἀρνήθησαν νὰ ἐνδώσουν στοὺς πάρα πάνω πειρασμούς (πρὸβλ. Ματθαίου δ', 1-11).

Ένα ἐπίρρημα καὶ ἡ σημασία του

Μὴ μοῦ πεῖτε, ὅτι δὲν συμμερίζεσθε τὸν πόνο καὶ τὴν ὀδύνη αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ἀκούγοντάς τους; Ὅτι καὶ σὲ σᾶς πού τοὺς ἀκούτε δὲν περνοῦν οἱ ἴδιοι

λογισμοὶ καὶ ὅτι πολλές φορές δὲν βρίσκεσθε στὴν ἴδια θέση. Ἰδιαίτερα ἐκεῖνο πού σᾶς βασανίζει εἶναι ὅτι ἀντιμετωπίζετε τέτοιες καταστάσεις, ἔχοντας τὸ συναίσθημα ὅτι ὑφίστασθε ἀνάιτια αὐτὰ πού ὑφίστασθε. Ἐνα ἐπίρρημα στριφογυρίζει ἐπίμονα στὸ μυαλό σας. Ἐκεῖνο τὸ εὐαγγελικὸ «δωρεάν». Τοῦλάχιστον στὸ βαθμὸ πού συγκεκριμένα πρόσωπα σᾶς φέρονται μὲ ἀνοίκιο τρόπο καὶ σᾶς ἀνταποδίδουν κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν. Θὰ μπορούσε, βέβαια, νὰ παρατηρήσει κανεὶς ὅτι καὶ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ τὰ εἰσπράττουμε ἀντιστρόφως ἀνάλογα. Ὑπάρχει ὁ λεγόμενος κύκλος τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ σὰν ἄλλος κύκλος

αἵματος, σύμφωνα μὲ τὸν ὅποιο τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ τὰ εἰσπράττουμε ἀπὸ ἄλλους καὶ ὄχι ἀπὸ ἐκείνους πού ἀγαθοποιήσαμε ἢ πού τοὺς κάναμε κακὸ.

Αὐτὸ τὸ «δωρεάν», πού ἀναφέραμε, εἶναι ἐκεῖνο πού μᾶς καταπονεῖ, πού μᾶς βασανίζει. Ἰδιαίτερα μιὰ ἔννοια



Ἡ Σταύρωση καὶ κάτω εἰκονομαχικὴ σκηνή, φ. 67α, κώδ. gr. 129 (Ψαλτήριο Χλουντώφ), 857-865. Μόσχα, Ἱστορικὸ Μουσεῖο.

χρεωστούμενης ανταπόδοσης πού πλανάται στη σκέψη μας και περιμένει στο δῶρο τὸ ἀντί-δωρο. Σὰ νὰ ξεχνάει ὅτι αὐτὸ πού ὀφείλουμε νὰ κάνουμε, τὸ κάνουμε καὶ ἐκεῖνο «δωρεάν», μὴ περιμένοντας τίποτε. Ἀλήθεια, ποιά μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ τιμὴ αὐτῆς τῆς προσφορᾶς; Ποῖον τὸ ἀντί-τιμον; Εἶναι ὡς τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πού μᾶς χαρίζεται. Μὲ τί μπορούμε νὰ τὴν ἐξαγοράσουμε; Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Κι ὅταν μιλάγαμε πῶς πάνω γιὰ ἀξίες καὶ σχέδιο ζωῆς, τελικὰ γιὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μιλούσαμε, γιὰ τὸ ἀγαθὸ καὶ εὐάρεστο καὶ τέλειο θέλημα τοῦ Θεοῦ. Γιὰ νὰ τὸ διακρίνουμε, ὅμως, ὀφείλουμε νὰ μορφωνόμαστε μὲ τὴν ἀνακρίνιση τοῦ πνεύματός μας (Ρωμαίους 16', 2).

Τότε, οἱ ἀξίες πού ὑπηρετήσαμε καὶ ἐφαρμόσαμε παίρνουν ἓνα εἰδικὸ βάρος. Εἶναι ὁ ἐλαφρὺς ζυγὸς τοῦ Χριστοῦ. Οἱ ἴδιες οἱ ἀξίες πού ἐφαρμόσαμε εἶναι ἡ ἀμοιβὴ μας. Μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἀξιωθήκαμε νὰ τὶς ὑπηρετήσουμε καὶ νὰ τὶς ὑπηρετοῦμε.

Μπορεῖ ὁ κόσμος νὰ ματαιώνει τὴν κυριαρχία τῶν ἀξιῶν καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ μαζί μ' αὐτὲς νὰ ματαιώνει καὶ μᾶς. Ματαιωμένοι κι ἂν θέλετε καὶ ματωμένοι..., ποτέ, ὅμως, παρατηρήματα – ἄς θυμηθοῦμε τὸ στίχο τοῦ ποιητῆ – ἔχοντας ὡς σκοπὸ μας νὰ παίζουμε τὴν ἴδια μελωδία πάντα μέχρι τέλους. Οἱ «ἡμιτελεῖς συμφωνίες» δὲν εἶναι ὅ,τι καλύτερο. Ἡ παραίτηση δὲν εἶναι μέσα στὸ πρόγραμμα. Ἄλλωστε, γνωρίζουμε καλὰ ὅτι «ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται». Μέχρι τότε ἀπαυτεῖται πολλὴ ἐργασία. Γιὰ νὰ γυρίσει ὁ ἥλιος ἄλλωστε – καὶ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης ἀσφαλῶς – θέλει δουλειὰ πολλή.

«Μακάριοι»... προχωρεῖτε!

Τὴ δουλειὰ αὐτὴ εἶναι κεκλημένοι νὰ τὴν φέρουν εἰς πέρας οἱ «μακάριοι», πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται ὁ Κύριος στὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία Του μὲ τοὺς Μακαρισμοὺς (Ματθ. ε', 3-12). Ὅλοι δηλαδή ἐκεῖνοι πού ἀγωνίζονται γιὰ τὰ «βασικά» τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ σκοπεύουν σ' Αὐτήν.

Ἡ ἀντιφώνηση τοῦ Κυρίου «μακάριοι» στὴν ἐβραϊκὴ ἐτυμολογία τῆς δὲν συνεπάγεται τὴν ἰδέα μᾶς ἀγνῆς εὐτυχίας καὶ μακαριότητος, δεδομένης ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀνταποκρίνεται περισσότερο σὲ μιὰ ὀρθότητα βίου καὶ εὐθύτητα τοῦ ἀνθρώπου ἐν πορείᾳ σ' ἓνα δρόμο, ὃχι χωρὶς ἐμπόδια, βέβαια, πού ὀδηγεῖ στὸ Θεό. Ἡ ἀναφώνηση τοῦ Κυρίου «μακάριοι» ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ «ἴτε», «προχωρεῖτε», «δράμετε» στὸ δρόμο πού ἀνοίγεται μπροστά σας.

Ἀποτείνεται σὲ ὅσους βιώνουν τὸ Εὐαγγέλιο στὴν ἀπλότητά του καὶ ἀναπαύονται στὰ ὀλίγα καὶ ὄχι μόνο στὰ ὕλικά· σὲ ὅσους πενθοῦν στοὺς πράους· σ' αὐτοὺς πού πεινοῦν καὶ διψοῦν τὴ δικαιοσύνη στοὺς ἐλεήμονες· σ' ἐκείνους πού ἔχουν καθαρὴ καρδιά· στοὺς εἰρηνοποιούς· σ' αὐτοὺς πού καταδιώκονται χάριν τῆς δικαιοσύνης. Ὅλους αὐτοὺς εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ κόσμος θὰ τοὺς θερίσει, θὰ τοὺς καταδιώξει καὶ θὰ τοὺς κακολογήσει λέγοντας χίλια δυὸ ψέμματα, ἐξ αἰτίας ἀκριβῶς τοῦ γεγονότος ὅτι ἀκολουθοῦν τὸν Κύριο.

Μιὰ ἐνεργητικὴ ἀνθρωπολογία

Τὸ βασικὸ εἶναι νὰ ἐξακολουθοῦν αὐτὴ τὴν πορεία στὸ μεσοδιάστημα τῆς ζωῆς μας ἐδῶ. Νὰ μὴ σταματήσουν, νὰ μὴ ὀλιγορήσουν, νὰ μὴ φοβηθοῦν καὶ ἀποκάμουν. Οἱ μακαρισμοὶ συνιστοῦν τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας, πού πρέπει νὰ ἐνεργοποιηθοῦν. Δὲν πρόκειται γιὰ ἀργὰ ἀλλὰ γιὰ ἐνεργὰ στοιχεῖα, πού θὰ μεταστοιχειωθοῦν καὶ θὰ διαμορφώσουν τὸν κοινὸ ἀνθρώπο. Πῶς λοιπὸν νὰ παρατηρηθεῖ κάποιος ἀπ' αὐτά; Ἰσα ἴσα θὰ πρέπει μὲ χαρὰ ν' ἀποδεχθεῖ τὸ ἐγερτήριο σάλπισμα καὶ νὰ ἐντείνει τὰ αἰτήματά του γιὰ τὸ «ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γεννηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς». Τὸν ἀγώνα αὐτὸ θὰ συνοδεύει ἡ γλυκεῖα ἀπαντοχὴ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τῆς παρακλήσεως, τοῦ ἐλέους, τῆς φανερώσεως τοῦ Θεοῦ, τῆς υἰότητος. Δόσεις καὶ δωρήματα ἄνωθεν καταβαίνοντα ἀπὸ τὸν οὐράνιο Θεὸ Πατέρα, ἦδη ἀπὸ τώρα.

Καταλαβαίνετε, λοιπὸν, ὅτι ἡ συγκρότηση μᾶς τέτοι-
ας ἀνθρωπολογίας, βασισμένης στοὺς Μακαρισμοὺς, καὶ ἡ προβολὴ τῆς σήμερα ἀπαιτεῖ μιὰν ἐτοιμότητα ὀρθῆς ἐρμηνείας ἐκ μέρους τῶν θεολόγων, διάκριση τῶν σημείων τῶν καιρῶν ἐκ μέρους τῶν συμβούλων-ποιμένων καὶ ψυχικὸ σθένος ἐκ μέρους ὅλων μας γιὰ τὴν ἀκολουθία τους σὲ μιὰ ἐποχὴ, πού «ὑποὺλα καλλιεργεῖται μιὰ ὀλόκληρη κουλτούρα παραίτησης καὶ ἄσκησης ψυχολογικῶν ἐκβιασμῶν», ὅταν μάλιστα οἱ ἀρετὲς πού συνεπάγεται ἡ ἐφαρμογὴ τῶν μακαρισμῶν «δὲν ἔχουν ἔχνος φωτογένειας» (πρβλ. τὸ Εἰκονογράφημα τῆς Μαριάννας Τζιαντζῆ στὴν «Καθημερινή», 7 Αὐγούστου 2001, σ. 17).

Ἐμεῖς, ὅμως, ἄς μείνουμε στὴν παράταξη τῶν ὑπομεινόντων καὶ ἐπιμενόντων καὶ ἄς ἀφήσουμε στὴν ἄκρη τοὺς ἄλλους, τοὺς ἔχοντες καὶ κατέχοντες, οἱ ὁποῖοι, καίτοι στέκονται στὸ μέσον καὶ προβάλλονται ἀπὸ τὰ Μέσα, «ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογοισμοῖς αὐτῶν».